

🏠 (HTTP://STAV.BA/) > KULTURA (HTTP://STAV.BA/RUBRIKE/KULTURA/)
> ISMET RAMIČEVIĆ: MAKEDONIJA I BOSNA SU ZEMLJE SUSRETA ISTOKA
I ZAPADA

ISMET RAMIČEVIĆ: MAKEDONIJA I BOSNA SU ZEMLJE SUSRETA ISTOKA I ZAPADA

KULTURA (HTTP://STAV.BA/RUBRIKE/KULTURA/)

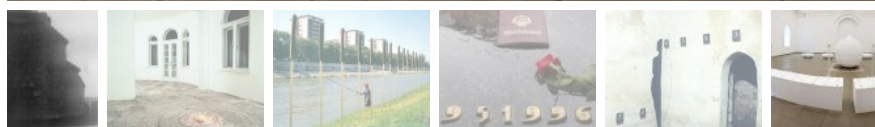
Hamza HALITVIĆ (<http://stav.ba/author/hamzahalitovic/>)

📅 11.04.2017. (<http://stav.ba/2017/04/>)

20

(/#facebook)

Ismet Ramičević, skulptor koji živi i radi u Makedoniji. Profesor je na Akademiji likovnih umjetnosti. Uz Ferida Muhića i jedini Bošnjak uvršten u enciklopediji Makedonske akademije nauka i umjetnosti. U svojoj karijeri imao je preko dvadeset samostalnih izložbi širom svijeta i jedan je od najznačajnijih modernih skulptora i umjetnika uopće u Makedoniji

Rođen je 1960. godine u sandžačkom mjestu Dubnica kod Sjenice. Ramičević je osnovno obrazovanje, srednju školu za primijenjene umjetnosti i likovnu akademiju završio u Skopju. Vajarstvo je magistrirao 2007. godine kao već zreo stvaralac. Radni vijek počeo je u listu *Nova Makedonija*, radeći za tursku sekciju *Birlik*, da bi stekao afirmaciju kao ilustrator i tehnički urednik radeći za novine, časopise, ilustrirajući knjige za djecu... Potom je predavao likovnu umjetnost u osnovnoj školi na turskom jeziku *Tefejuz*, da bi se skrasio kao vanredni profesor na likovnoj akademiji, na programu vajarstva: „Do sada sam izveo jednu generaciju kao vodilac klase. Rukovodilac sam studijskog programa za vajarstvo na fakultetu, predajem predmete *Vajanje, Vajarske tehnike, Crtanje i Istraživački crtež*“, ističe s ponosom.

STAV: Kako ste se opredijelili za skulpturu? Šta vas je privuklo umjetnosti?

RAMIČEVIĆ: Zanimalo me to već u osnovnoj školi. Volio sam crtati, volio sam gledati emisije o umjetnosti. Sjećate se, tada su postojali jutarnji programi na televiziji u kojima su se emitirali sadržaji o slikarstvu, grafici, skulpturi... Znao sam preskočiti časove u školi da te emisije pregledam do kraja. Interes se pojavljuje nesvjesno, proizilazi iz dara koji čovjek ima. Neko ima dara za muziku, neko za sport, a neko za umjetnost. A zašto baš vajarstvo? Tu veliku ulogu ima kućni ambijent. U našoj se kući puno tkalo. Moja rahmetli majka bila je dugo instruktor tkanja za razne firme kao što je bila *Domaća Radinost* iz Beograda. Kod nas je u kući postojala radionica gdje su žene za platu dolazile i radile. Ja sam s njima odrastao. To je jedan momenat. Drugi momenat koji možda još više objašnjava zašto baš skulptura jeste taj što mi je rahmetli otac bio stolar, tako da mi izrada drveta nije bila strana. Još kao dijete radio sam direktno s drvetom. Tek kasnije dolazi glina i ostali materijali. Tu se nalaze moji umjetnički začeci.

STAV: Čime je Vaš stvaralački rad obilježen? Šta Vas nadahnjuje?

RAMIČEVIĆ: Vidite ovako, iako na Akademiji predajem, ja isto tako i učim, koliko god da uči student od mene i ja učim od studenta. Pratim njihov svijet, njihov razvitak, a i njihove stavove. Moji stavovi nisu samo produkt sadašnjice. Da bih odgovorio na ovo pitanje moram napraviti rezime svog stvaralaštva i vratiti se na same početke gdje su likovni elementi i likovni problemi zasebni, gdje umjetnik stvara svoj svijet. Njegova inspiracija može biti priroda ili društveni život, politička ili vojna zbivanja. Mislim da umjetnik ne smije biti zatvoren u svom svijetu. A ja sam sve do devedesetih godina bio takav: zatvoren u svom svijetu u kojem sadržaje sklapam sam. Ti su sadržaji najčešće podražavali prirodu, ili neke vizuelne senzacije inspirirane prirodom, val vode, rađanje ili zalazak sunca. U tom sam periodu imao puno ciklusa, npr. ciklus treperenja, pa onda obredi, religije, sveta mjesta i smrt. I sufije. Sufizam me je jako zanimalo. Tako je bilo do devedesetih, dok u mom okruženju nije bilo ratova. No, s početkom raspada Jugoslavije bili smo

svakodnevno bombardirani sa svih strana nemilim scenama i događajima. Od 1990. do sredine devedesetih nisam izlagao, povukao sam se. Poslije te praznine promijenio sam svoj interes, usmjerio ga ka općim zbivanjima, ratovima, nemirima. Taj period još traje.

STAV: Bošnjaci muslimani baštine i nasljeđe Orijenta i nasljeđe Evrope. Kako se Vi snalazite između Istoka i Zapada?

RAMIČEVIĆ: Budući da sam osnovnu školu i gimnaziju završio na turskom jeziku, s turskom populacijom proveo sam rani period svog života. A u mojoj se kući islam odvajkada prakticirao i poštovao. Tako da najvjerovatnije da presudni utjecaj ima Istok i uopće islam kao religija. Ali je i zapadna kultura utjecala na mene, prije svega kroz samo obrazovanje i preko djela velikih umjetnika koji su dio te kulture. Do devedesetih je godina islamska kultura ostavila jak pečat na moje djelo. Čak i na oblicima koje sam sam do tada radio, npr. nadgrobni nišani koji su stilizirani, rađeni u metalu ili mermeru, ima mnogo takvih primjera. Istočna kultura izlazi iz mog unutrašnjeg svijeta, dok se može reći da je način rješavanja djela zapadni. U biti, radi se o spoju dvaju svjetova, dviju tradicija.

STAV: Kako taj spoj u Vašoj interpretaciji izgleda danas?

RAMIČEVIĆ: Moja posljednja izložba iz 2014. imala je naslov *Nasoka*, što je makedonska riječ koja se na bosanski može prevesti kao *smjer*. Najjednostavnije rečeno, svaki oblik ima osnovu iz koje se rađa, a iz te osnove proizilazi i njegov završni dio i njegov smjer. Svaki umjetnik njeguje svoju formu, svoj oblik. Ja u posljednjih desetak godina njegujem jednu cilindričnu formu, toj formi dajem sadržaj. To predstavlja neki kontinuitet u izradi forme i estetskog oblika. Umjetnik svojim stvaralaštvom treba odraziti vrijeme u kojem živi. Za vrijeme prethodne izložbe *Jarbol* osjećao sam da se želim rasteretiti svih negativnih vezivanja pri kojim država stoji na prvom mjestu iznad individualnog života. Ja se želim osjećati kao stanovnik zemlje, a ne kao stanovnik određene parcele na zemlji. Želim sebe vidjeti kao *Zemljanina* prije svega. Ništa mi ne znači da budem državljanin Turske, Amerike, ili bilo koje druge države. Znači mi samo da imam prostor u kojem ću slobodno egzistirati bez negativnih društvenih pojava.

Riječ *smjer* odnosi se na opću društvenu situaciju sada u svijetu. U ovom je slučaju noseći dio oblika metak. Metak ima svoju sadržinu, svoje punjenje i ima svoj cilj. Ovaj metak bio je predstavljen u velikim dimenzijama od četiri metra. Za istu izložbu izradio sam i jednu stiliziranu bombu, visoku preko dva metra. Tu, pokraj te bombe, izveo sam performans u kojem je učestvovala i publika. Na tom performansu demonstrirao sam silu, agresiju. Po svojoj sam prirodi veoma miroljubiv i staložen čovjek, ali sam na tom performansu bio jako agresivan. Galerijski prostor bio je ogroman s velikom kupolom, tako da sam se osvrnuo i na ambijentalne probleme. Na toj bombi postavio sam stakleni sud ispunjen vodom. Budući da je bomba izrađena od stiropora, pri

udaru na nju proizvodi se jak zvuk koji podsjeća ne eksploziju, a preko tog staklenog elementa reflektira se svjetlosni efekt na kupoli galerijskog prostora. Na toj sam izložbi cijeli prostor angažirao, da nije bilo te velike kupole mogao bih *bombu* realizirati. Prilagodio sam se prostoru i do maksimuma sam ga upotrijebio.

Također smo imali čahure i epruvete, sve to ukazuje na socijalne nemire, ubistvo Gaddafija, 11. septembar, rat u Ukrajini. Sve je to proces, sve je to epruveta. U laboratoriji nema slučajnosti. Dakle, neko stoji i sve to organizira. Uzmimo kao primjer sport, navijačke grupe. Od nekih navijačkih grupa nastale su paravojne formacije za vrijeme ratova na prostorima bivše Jugoslavije. Ko tu masu organizira? Nema slučajnosti. Na toj sam izložbi imao i veliki napuhani jastuk u kojem se nalazila jabuka, poput staklenog zvona. Simbolika toga jeste da svijet treba zaštititi, a jabuka je jedan od univerzalnih simbola plodnosti, ljubavi, znanja i najelementarnije – hrana. Imao sam i videoinstalaciju: zrno od leda na osnovi na kojoj se lagano topi. Zamislite sada, metak ne može biti jači niti ljepši od groma, iako imaju isti zvuk. Želim reći da je Božija sila veća od mašinerije koja egzistira u modernom svijetu, i da nas samo ta sila može uništiti, iako se mi krećemo u smjeru samouništenja.

STAV: Kako je biti Bošnjak u Makedoniji? Susrećete li se s diskriminacijom po osnovu nacionalne ili vjerske pripadnosti?

RAMIČEVIĆ: U mladosti se ne bih puno pohvalio. Bilo je puno nekih nemilih situacija. No, vremenom se to mijenjalo. Svaki se mladi čovjek želi dokazati, osvojiti prostor, biti primjećen. Jedino s poštenim radom uspjeh dolazi. Ukoliko osoba sa sobom nosi kvalitet, onda taj kvalitet mora izaći na vidjelo. Nije lahko, treba se izboriti, treba raditi. Niko ne daje prostor i ne odstupa ga lahko.

STAV: Šta je Vama Bosna? Koliko ste vezani, pratite li situaciju?

RAMIČEVIĆ: Svi su Bošnjaci vezani za Bosnu. Veliki dio moje šire porodice živi u Bosni. Ranije sam češće išao za Sarajevo, a za vrijeme Jugoslavije učestvovao sam na nekoliko izložbi u BiH. Ono što se gore događalo za vrijeme rata jako me potreslo. Kažem vam, nisam izlagao, nisam mogao. Kao i mnogi drugi Bošnjaci u Makedoniji, imao sam u kući izbjeglice iz Bosne, s tim sam ljudima i danas u kontaktu. Za vrijeme jedne izložbe, ovdje u Skoplju, izradio sam djelo koje je direktno vezano za Bosnu. Morao sam se nekako umjetnički izraziti i iznijeti svoje emocije. To djelo nosi naslov *Ugao i brojke*. U jednom dijelu izložbenog prostora naslikao sam siluete, konture ljudi, ispod tih figura ispisao sam brojeve. Osuđenici i logoraši imaju svoje brojeve, a brojevi ispod silueta završavali su pozivnim brojem Sarajeva. To mi je jedno od najdražih djela jer sam u njemu u potpunosti izrazio svoja osjećanja.

I moje djelo *Mauzolej 951996* povezano je s tim nesrećnim ratom i ustvari je simbol sahranivanja vlastite prošlosti. Moj posljednji jugoslovenski pasoš imao je redni broj 951996, i izdat je od strane GSVR

Skoplje 1991. godine. Na izložbi makedonsko-njemačkih umjetnika *Multilog* 2001. godine sahranio sam taj pasoš i balzamirao u mauzoleju 951996, koji je bio izgrađen u prostorijama *Nacionalne Umjetničke galerije u Skoplju*. O Bosni kao državi danas ne bih mogao reći puno, očito je da ima puno problema. Nadam se da će u skoroj budućnosti narod tamo početi živjeti bolje, bar što se ekonomskog dijela tiče.

STAV: Kako gledate na odnos Bosne i Makedonije? Da li vidite neke sličnosti između naroda koje susjedi poriču i država koje se bore za opstanak?

RAMIČEVIĆ: Da, i sadašnja je situacija slična na neki način. Bosna ima probleme. Makedonija ima problem prije svega s imenom, gdje susjed želi promijeniti ime države i naroda. Taj će se problem riješavati još dugo vremena. Ekonomski su problemi slični. Što se mentaliteta i kulture tiče, i tu imamo sličnosti jer je Makedonija kao i Bosna zemlja na kojoj se susreću Istok i Zapad.

STAV: Kakvi su Vaši planovi? Namjeravate li opet izlagati u BiH?

RAMIČEVIĆ: U Bosni nisam dugo vremena izlagao. Prije nekoliko godina na jednoj velikoj balkanskoj izložbi sreo sam kolege iz Bosne koji su mi ponudili termin za izložbu, ali zbog privatnih obaveza tada nisam mogao. No sada imam više vremena. Nadam se da ću ubrzo posjetiti Bosnu, vidjeti se s kolegama, a onda ću vidjeti i za neki prostor u kojem bih mogao izlagati. Dugo je vremena prošlo. Svoju zadnju samostalnu izložbu u Sarajevu imao sam još za vrijeme Jugoslavije.

(<http://stav.ba/deset-godina-od-odlaska-neponovljivog-safeta-isovica/>)

PRETHODNI ČLANAK
Deset godina od odlaska neponovljivog Safeta Isovića
(<http://stav.ba/deset-godina-od-odlaska-neponovljivog-safeta-isovica/>)

SLJEDEĆI ČLANAK
Sevdalinka na filmskom platnu
(<http://stav.ba/sevdalinka-na-filmskom-platnu/>)

(<http://stav.ba/sevdalinka-na-filmskom-platnu/>)

ISMET RAMIČEVIĆ ([HTTP://STAV.BA/OZNAKE/ISMET-RAMICEVIC/](http://stav.ba/oznake/ismet-ramicevic/))
MAKEDONIJA ([HTTP://STAV.BA/OZNAKE/MAKEDONIJA/](http://stav.ba/oznake/makedonija/)) SKULPTOR
([HTTP://STAV.BA/OZNAKE/SKULPTOR/](http://stav.ba/oznake/skulptor/))

PROČITAJTE I...

([http://stav.ba/tolstoj-2-zrtva-
vlastitih-proturjecnosti/](http://stav.ba/tolstoj-2-zrtva-
vlastitih-proturjecnosti/))
KULTURA
([HTTP://STAV.BA/PUBLIKE/KULTURA/](http://stav.ba/publike/kultura/))

**TOLSTOJ (2): ŽRTVA
VLASTITIH
PROTURJEČNOSTI
([HTTP://STAV.BA/TOL
STOJ-2-ZRTVA-
VLASTITIH-
PROTURJECNOSTI/](http://stav.ba/tolstoj-2-zrtva-
vlastitih-proturjecnosti/))**

• Hamza RIDŽAL (<http://stav.ba/author/hamzaridzal/>)
📅 04.01.2019. (<http://stav.ba/2019/01/>)

Romen Rolan francuski je pisac čija je očaranost Tolstojevim likom i djelom iznjedrila jednu od ljepših biografija u svjetskoj književnosti. Knjiga Tolstoj Rolanov pokušaj je razumijevanja Tolstojevog književnog djela i utjecaja pojedinih epizoda njegovog turbulentnog života na njegovo čudesno književno djelo. Knjiga je to o iskrenoj potrazi umjetnika za odgovorima na krupna životna pitanja, potrazi koja će ga dovesti do vješala, ali i do blaženstva kakvo samo vjera čovjeku može pružiti. Ipak, ova knjiga nije pisana kao klasični udžbenik u kojem je dosljedno provedena pozitivistička književna metoda. Autoru je

([http://stav.ba/tolstoj-1-kako-
sam-na-kavkazu-nasao-boga/](http://stav.ba/tolstoj-1-kako-
sam-na-kavkazu-nasao-boga/))
KULTURA
([HTTP://STAV.BA/PUBLIKE/KULTURA/](http://stav.ba/publike/kultura/))

**TOLSTOJ (1): KAKO
SAM NA KAVKAZU
NASAO BOGA
([HTTP://STAV.BA/TOL
STOJ-1-KAKO-SAM-
NA-KAVKAZU-NASAO-
BOGA/](http://stav.ba/tolstoj-1-kako-sam-
na-kavkazu-nasao-
boga/))**

• Hamza RIDŽAL (<http://stav.ba/author/hamzaridzal/>)
📅 03.01.2019. (<http://stav.ba/2019/01/>)

Romen Rolan francuski je pisac čija je očaranost Tolstojevim likom i djelom iznjedrila jednu od ljepših biografija u svjetskoj književnosti. Knjiga Tolstoj Rolanov je pokušaj razumijevanja Tolstojevog književnog djela i utjecaja pojedinih epizoda njegovog turbulentnog života na njegovo čudesno književno djelo. Knjiga je to o iskrenoj potrazi jednog umjetnika za odgovorima na krupna životna pitanja, potrazi koja će ga dovesti do vješala, ali i do blaženstva kakvo samo vjera čovjeku može pružiti. Ipak, ova knjiga nije pisana kao klasični udžbenik u kojem je dosljedno provedena pozitivistička književna metoda. Autoru je